

Дроздова Ірина Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: [0000-0001-9632-4584](https://orcid.org/0000-0001-9632-4584)
irina4410059@gmail.com

СТИЛІСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено теоретико-методологічний аналіз поняття стилістичної компетентності як невід'ємного компонента професійної підготовленості педагога закладів вищої освіти аграрного профілю. Обґрунтовано актуальність формування стилістичної компетентності в умовах компетентнісної парадигми вищої педагогічної освіти та модернізації методики навчання. Зазначено, що взаємозв'язок професійної та стилістичної компетентності виявляється насамперед у тому, що стилістична компетентність виконує інструментальну функцію щодо реалізації професійних знань і вмінь педагога. Підкреслено, що професійна компетентність педагога є інтегративною характеристикою особистості й охоплює систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і досвіду діяльності, необхідних для ефективного здійснення професійних функцій. Схарактеризована професійна компетентність як підґрунтя для розвитку стилістичної компетентності, оскільки рівень володіння стилістичними ресурсами мови зумовлюється глибиною фахових знань, педагогічним досвідом й усвідомленням професійних завдань. Помічено, що в процесі професійної діяльності педагог постійно вдосконалює власне мовлення, адаптуючи його до змінних умов освітнього середовища, яке свідчить про динамічний характер взаємозв'язку між зазначеними компетентностями. Розкрито сутність стилістичної компетентності, її структуру, функції та методологічні засади як сукупність наукових підходів для її формування у процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти. Визначено основні наукові підходи (компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, комунікативний), принципи та педагогічні умови формування стилістичної компетентності майбутніх педагогів. Акцентовано увагу на методичному потенціалі мовленнєвої підготовки як чинника професійного становлення педагога.

Ключові слова: професійна компетентність, стилістична компетентність, мовленнєва культура, педагог, методика навчання, методологічні засади, заклад вищої освіти.

Drozdova, Iryna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Doctor of Pedagogical
Sciences, Full Professor,
Professor of the UNESCO Department
"Philosophy of Human Communication" and Social and
Humanitarian Disciplines,
State biotechnological university, Kharkiv
ORCID ID: [0000-0001-9632-4584](https://orcid.org/0000-0001-9632-4584)
irina4410059@gmail.com

STYLISTIC COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE FOR TEACHER TRAINING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article presents a theoretical and methodological analysis of the concept of stylistic competence as an integral component of the professional preparedness of a teacher of higher educational institutions of an agricultural profile. The relevance of the formation of stylistic competence in the conditions of the competency paradigm of higher pedagogical education and the modernization of teaching methods is substantiated. It is noted that the relationship between professional and stylistic competence is manifested primarily in the fact that stylistic competence performs an instrumental function in the implementation of the teacher's professional knowledge and skills. It is emphasized that the professional competence of a teacher is an integrative characteristic of the personality and encompasses a system of knowledge, abilities, skills, value orientations and experience of activity necessary for the effective implementation of professional functions. Professional competence is characterized as the basis for the development of stylistic competence, since the level of mastery of stylistic resources of the language is determined by the depth of professional knowledge, pedagogical experience and awareness of professional tasks. It is noted that in the process of professional activity, the teacher constantly improves his own speech, adapting it to the changing conditions of the educational environment, which indicates the dynamic nature of the relationship between the indicated competencies. The essence of stylistic competence, its structure, functions and methodological principles of formation in the process of professional training of higher education applicants are revealed. The main scientific approaches (competence, systemic, activity, personally oriented, communicative), principles and pedagogical conditions for the formation of stylistic competence of future teachers are determined. Attention is focused on the methodological potential of speech training as a factor in the professional development of a teacher.

Key words: professional competence, stylistic competence, speech culture, teacher, teaching methodology, methodological principles, higher education institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді.
Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти в Україні характеризується переорієнтацією освітнього процесу на компетентнісну парадигму, що перед-

бачає формування у здобувачів вищої освіти цілісної системи професійних компетентностей. Особливого значення в цьому контексті набуває мовленнєва підготовка майбутнього педагога, оскільки професійна діяльність педагога безпосередньо пов'язана з комунікацією, передаванням знань, формуванням цінностей і світоглядних орієнтирів здобувачів освіти. Під час засвоєння професійно орієнтованої стилістичної компетентності студенти занурюються в ситуацію професійної діяльності, а це, поза сумнівом, створює умови для додаткової мотивації як до вивчення рідної або іноземної мови, так і до освоєння обраної спеціальності.

Однією з ключових складових мовленнєвої культури педагога є стилістична компетентність, що забезпечує доречне, функціонально виправдане та ефективно використання мовленнєвих засобів у різних педагогічних ситуаціях. Недостатній рівень сформованості стилістичної компетентності майбутніх фахівців негативно впливає на якість педагогічної взаємодії, зрозумілість навчального матеріалу та авторитет педагога.

Професійна підготовка фахівців є невід'ємним елементом моделі неперервної освіти, що охоплює допрофесійну підготовку, базову професійну освіту, систему перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також неформальну й дистанційну освіту. Водночас наявні суперечності щодо змісту, структури та компонентного складу стилістичної компетентності як важливої складової професійної компетентності у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях, а також зумовлені змінами в освітніх парадигмах і вимогах до професійної діяльності, призводять до неоднозначного й інколи помилкового тлумачення сутності стилістичної компетентності.

У зв'язку з цим постає потреба в ґрунтовному аналізі наявних підходів і виявленні ключових відмінностей у їх трактуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування професійної компетентності фахівця посідає провідне місце в сучасних педагогічних дослідженнях. У науковій літературі професійну компетентність розглядають як інтегровану характеристику особистості, що поєднує систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності. У межах цього підходу стилістична компетентність виокремлюється як важлива складова мовленнєвої та комунікативної компетентностей педагога.

Аспекти формування стилістичної компетентності студентів схарактеризовані в працях дослідників (Н. Баранник, М. Бодоньї, О. Вовк, І. Головачанська, К. Климова, О. Мількевич, Н. Оськіна, Н. Павлик, А. Попович, А. Приймак, М. Стурикова, В. Ульянова, В. Черниш та ін.). Водночас формування стилістич-

ної компетентності майбутнього педагога – викладача української / іноземної мови і літератури – залишається поза полем зору науковців і потребує більш ґрунтовного опрацювання.

Значний внесок у розроблення компетентнісного підходу в освіті зробили В. Кремень, О. Савченко, Н. Ничкало, С. Сисоєва, які наголошують на необхідності формування в майбутніх фахівців здатності до ефективної професійної комунікації як умови їхньої конкурентоспроможності. У працях зазначених науковців підкреслюється, що мовленнєва культура педагога є важливим показником рівня його професійної підготовки.

Питання мовної та мовленнєвої компетентності ґрунтовно досліджувалися в працях О. Горошкіної, М. Пентилюк, Л. Мацько, де мовленнєва компетентність визначається як здатність особистості дотримуватися норм літературної мови та ефективно використовувати мовленнєві засоби в різних комунікативних ситуаціях. У межах цих досліджень стилістична компетентність розглядається як уміння свідомо добирати та варіювати мовленнєві засоби відповідно до функціонального стилю, жанру та комунікативної мети.

Окрему групу наукових праць присвячено безпосередньо проблемі стилістичної компетентності. Зокрема, Л. Мацько та О. Пономарів акцентують увагу на стилістичній нормативності мовлення як основі професійної мовленнєвої культури педагога. Автори зазначають, що стилістична компетентність забезпечує точність, логічність і виразність педагогічного мовлення, а також сприяє формуванню позитивного професійного іміджу викладача.

У працях М. Пентилюк стилістична компетентність розглядається як складова професійної підготовки майбутнього викладача, проте висловлені положення мають універсальний характер і можуть бути екстрапольовані на педагогів інших спеціальностей. Науковиця підкреслює, що сформована стилістична компетентність забезпечує здатність педагога адаптувати навчальний матеріал до рівня підготовки здобувачів освіти та особливостей навчальної ситуації.

У контексті міждисциплінарної та професійно орієнтованої освіти стилістична компетентність аналізується в працях сучасних дослідників, які наголошують на необхідності узгодження фахової термінології та доступності викладу навчального матеріалу. Це особливо актуально для педагогів аграрного профілю, діяльність яких пов'язана з інтеграцією знань із різних галузей — агрономії, екології, економіки, менеджменту та біотехнологій.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що стилістична компетентність розглядається вченими як невід'ємний компонент професійної компетентності педагога, який забезпечує ефективність педагогічного спілкування, реалізацію дидактичних

завдань і формування позитивного професійного іміджу.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання цілеспрямованого формування стилістичної компетентності педагогів нефілологічного профілю, зокрема аграрного спрямування, що зумовлює актуальність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності стилістичної компетентності як складової професійної компетентності педагога та визначення її ролі в системі підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої освіти, зокрема й аграрного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна компетентність педагога як наукова проблема у сучасних дослідженнях розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, досвід діяльності та готовність до ефективного виконання професійних функцій. Українські науковці (В. Кремень, І. Зязюн, О. Савченко) наголошують, що професійна компетентність є динамічним утворенням, яке формується впродовж усього періоду професійної підготовки та педагогічної діяльності.

У структурі професійної компетентності педагога традиційно виокремлюють *предметну, методичну, психолого-педагогічну, комунікативну та мовленнєву компетентності*. Саме мовленнєва компетентність виступає підґрунтям професійного спілкування, забезпечуючи ефективність педагогічного впливу та взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу (Пасинок, 2015).

Взаємозв'язок професійної та стилістичної компетентності педагога має вирішальну роль у формуванні фахівця. Професійна компетентність педагога є інтегративною характеристикою особистості, що охоплює систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і досвіду діяльності, необхідних для ефективного здійснення професійних функцій. Однією з її важливих складових виступає стилістична компетентність, яка забезпечує адекватне, доцільне й педагогічно виважене використання мовленнєвих засобів у процесі професійної комунікації.

Взаємозв'язок професійної та стилістичної компетентності виявляється насамперед у тому, що стилістична компетентність виконує інструментальну функцію щодо реалізації професійних знань і вмінь педагога. Навіть високий рівень фахової підготовки не гарантує ефективності педагогічної діяльності за умови недостатньої сформованості стилістичних умінь, оскільки саме мовлення є основним засобом педагогічного впливу, передавання навчальної інформації та організації освітньої взаємодії (Гвоздецька & Філімонова, 2018).

Стилістична компетентність сприяє реалізації таких компонентів професійної компетентності педагога, як комунікативна, методична та психолого-педагогічна. Уміння добирати мовленнєві засоби відповідно до мети навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти, жанру й ситуації спілкування підвищує доступність навчального матеріалу, формує позитивний емоційний клімат та забезпечує педагогічну доцільність професійного мовлення.

Водночас професійна компетентність є підґрунтям розвитку стилістичної компетентності, оскільки рівень володіння стилістичними ресурсами мови зумовлюється глибиною фахових знань, педагогічним досвідом і усвідомленням професійних завдань. У процесі професійної діяльності педагог постійно вдосконалює власне мовлення, адаптуючи його до змінних умов освітнього середовища, що свідчить про динамічний характер взаємозв'язку між зазначеними компетентностями (Ульянова, 2015).

Тож професійна і стилістична компетентності перебувають у відношенні взаємодоповнюваності та взаємозумовленості. Стилістична компетентність не лише входить до структури професійної компетентності педагога, а й забезпечує її практичну реалізацію, виступаючи важливим чинником ефективності педагогічної діяльності та професійного становлення фахівця.

Схарактеризуємо *сутність і структуру стилістичної компетентності*.

Стилістична компетентність є складником мовленнєвої та комунікативної компетентностей і передбачає здатність особистості свідомо добирати мовленнєві засоби відповідно до мети, змісту, умов і ситуації професійного спілкування. У педагогічній діяльності вона забезпечує доступність викладу навчального матеріалу, педагогічну доцільність мовлення та ефективність навчально-виховного впливу.

Методологічною основою дослідження стилістичної компетентності є сукупність наукових підходів: *компетентнісний*, який орієнтує підготовку педагога на результат у вигляді сформованих професійних здатностей; *системний*, що дозволяє розглядати стилістичну компетентність як цілісне утворення; *діяльнісний*, який акцентує увагу на мовленнєвій діяльності; *особистісно орієнтований* – спрямований на розвиток індивідуального стилю мовлення; *комунікативний* – для забезпечення ефективності професійного спілкування.

У структурі стилістичної компетентності доцільно виокремити такі компоненти:

- *когнітивний*, що охоплює знання функціональних стилів української мови, стилістичних норм, жанрових особливостей педагогічного мовлення;
- *операційно-діяльнісний* компонент виявляється в умінні реалізовувати стилістичні знання в усному й писемному мовленні;

- *ціннісно-мотиваційний*, що відображає усвідомлення значущості стилістичної культури для професійної діяльності;

- *рефлексивний* – пов'язаний зі здатністю до самоаналізу та вдосконалення власного мовлення.

Функціями стилістичної компетентності майбутнього педагога є *комунікативна, навчально-інформаційна, регулятивна, виховна та іміджева*, що підкреслює її значущість у професійній діяльності.

Стилістична компетентність у системі підготовки майбутнього педагога відіграє провідну роль.

У сучасних умовах реформування освіти стилістична компетентність посідає важливе місце в структурі професійної компетентності майбутнього педагога. Вона є складовою мовленнєвої та комунікативної компетентності й забезпечує ефективність педагогічної взаємодії в різних освітніх ситуаціях.

Стилістична компетентність майбутнього педагога полягає в умінні свідомо добирати мовленнєві засоби відповідно до мети спілкування, адресата, ситуації та жанру мовлення. Викладач повинен не лише знати норми української / іноземної літературної мови, а й уміти варіювати мовлення залежно від курсу навчання студентів, типу занять, форми комунікації (усна чи письмова), а також навчального предмета (Оськіна, 2020).

Важливою складовою стилістичної компетентності є здатність розпізнавати та використовувати функціональні стилі мовлення (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, розмовний, художній).

У педагогічній діяльності це проявляється, зокрема, в умінні:

- чітко й логічно викладати навчальний матеріал у науковому стилі;
- коректно оформлювати навчальну документацію;
- доступно й образно пояснювати складні поняття;
- створювати доброзичливу атмосферу спілкування зі студентами (Мацько, 2011).

Розвиток стилістичної компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти має здійснюватися системно та цілеспрямовано. Важливу роль у цьому процесі відіграють дисципліни мовознавчого циклу, зокрема «Сучасна українська / іноземна літературна мова», «Стилістика», «Культура мовлення», а також методика навчання мови та літератури.

Ефективність формування стилістичної компетентності значною мірою залежить від використання активних та інтерактивних методів навчання: аналізу мовленнєвих ситуацій, стилістичного аналізу текстів, моделювання педагогічного мовлення, дискусій, проєктної діяльності. Особливого значення набуває поєднання теоретичної підготовки з практичними вправами, спрямованими на розвиток професійного мовлення.

Формування стилістичної компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти можливе за дотримання *комплексу педагогічних умов і принципів*.

До основних принципів належать *принципи науковості, системності, комунікативної спрямованості, інтеграції теорії й практики, практико орієнтованості, рефлексивності*.

Слід зазначити важливі аспекти *педагогічних умов розвитку стилістичної компетентності* викладачів аграрних ЗВО.

Продуктивний розвиток стилістичної компетентності педагогів аграрних закладів вищої освіти потребує створення відповідних педагогічних умов. До них належать цілеспрямована мовностилістична підготовка, методичний супровід професійного мовлення та стимулювання безперервного професійного саморозвитку викладачів.

Серед ключових педагогічних умов виокремлюємо:

- створення мовленнєво й комунікативно насиченого освітнього середовища у ЗВО;
- інтеграцію стилістичної підготовки з методикою навчання та фаховими дисциплінами;
- використання активних і інтерактивних методів навчання (аналіз мовленнєвих ситуацій, стилістичний аналіз текстів, мікрОВикладання);
- систематичне залучення студентів до рефлексивної мовленнєвої діяльності.

Зв'язок педагогічних умов і принципів формування стилістичної компетентності представлений у таблиці.

У таблиці систематизовано основні чинники та методологічні орієнтири, що забезпечують ефективне формування стилістичної компетентності майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки.

Педагогічні умови, подані в таблиці, відображають сукупність організаційних, дидактичних і психолого-педагогічних факторів, за яких формування стилістичної компетентності стає результативним. До них належать створення мовленнєво-стилістично насиченого освітнього середовища, інтеграція теоретичних знань зі стилістики з практикою професійного мовлення, систематичне використання комунікативних і проблемно-пошукових завдань, а також орієнтація навчального процесу на реальні педагогічні ситуації.

Зазначені умови сприяють активізації мовленнєвої діяльності студентів та розвитку їхньої здатності до свідомого стилістичного вибору. Важливою умовою є організація курсів підвищення кваліфікації, тренінгів з академічного письма, культури усного мовлення та професійної комунікації. Доцільним є також упровадження внутрішніх семінарів і майстер-класів, спрямованих на аналіз мовленнєвих помилок, стилістичних недоліків і шляхів їх подолання в навчально-методичних і наукових текстах.

Реалізація зазначених умов сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів до професійно доцільного мовлення та ефективної педагогічної комунікації.

Педагогічні умови та принципи формування стилістичної компетентності

Педагогічні умови та принципи формування стилістичної компетентності	Педагогічні умови та принципи формування стилістичної компетентності	Педагогічні умови та принципи формування стилістичної компетентності	Педагогічні умови та принципи формування стилістичної компетентності
Створення мовленнєвого середовища	Організація навчального процесу з активним використанням усного й писемного мовлення в різних стилях	Принцип комунікативної спрямованості	Орієнтація навчання на реальне мовленнєве спілкування та практичне застосування стилістичних умінь
Систематична робота з текстами різних стилів	Аналіз і створення текстів художнього, наукового, публіцистичного, офіційно-ділового стилів	Принцип функціональності	Вивчення мовленнєвих засобів у зв'язку з їх функціями та стилістичним призначенням
Інтеграція стилістики з іншими мовними розділами	Поєднання стилістики з лексикологією, синтаксисом, морфологією	Принцип системності	Формування цілісного уявлення про мову як єдину систему
Активізація мовленнєвої діяльності студентів	Використання творчих, проблемних, комунікативних завдань	Принцип діяльнісного підходу	Засвоєння стилістичних умінь через практичну мовленнєву діяльність
Урахування вікових та індивідуальних особливостей студентів	Добір завдань відповідно до рівня підготовки та мовного досвіду студентів	Принцип доступності й посиленості	Відповідність навчального матеріалу можливостям студентів
Формування мотивації до мовленнєвого самовдосконалення	Зацікавлення учнів мовою через актуальні теми, тексти, життєві ситуації	Принцип мотивації	Стимулювання внутрішньої потреби вдосконалювати

Принципи формування стилістичної компетентності, відображені в таблиці, визначають загальні підходи до організації освітнього процесу. Серед них важливе місце посідають принципи комунікативної спрямованості, системності й послідовності, науковості, доступності, міждисциплінарної інтеграції та професійної доцільності. Їх дотримання забезпечує цілісність процесу навчання, логічний зв'язок між теорією і практикою та орієнтацію на потреби майбутньої педагогічної діяльності.

Поєднання педагогічних умов і принципів, представлених у таблиці, дозволяє розглядати формування стилістичної компетентності як цілеспрямований, поетапний і керований процес. Такий підхід забезпечує не лише засвоєння студентами теоретичних знань зі стилістики української мови, а й формування практичних умінь і навичок ефективного, нормативного та доцільного педагогічного мовлення.

Слід зазначити провідну роль стилістичної компетентності в академічному та професійному спілкуванні. У сучасному закладі вищої освіти педагог виступає активним учасником багаторівневої комунікації: навчальної, наукової, адміністративної та публічної. Стилiстична компетентність у цьому контексті забезпечує ефективність академічного спілкування, що ґрунтується на дотриманні норм академічної доброчесності, логічності викладу, точності термінології та коректності мовленнєвих форм.

Для аграрних ЗВО особливого значення набуває вміння викладача адаптувати наукову інформацію до рівня підготовки здобувачів освіти, поєднувати теоретичний матеріал із практичними прикладами з аграрного виробництва, використовуючи при цьому стилістично доцільні мовленнєві засоби.

Саме стилістична компетентність дає змогу уникати надмірної термінологізації або, навпаки, спрощення навчального матеріалу, що може знижувати його наукову цінність.

Стилiстична компетентність розкривається в контексті міждисциплінарної підготовки. Аграрна освіта має міждисциплінарний характер, поєднуючи знання з агрономії, тваринництва, екології, економіки, менеджменту, інженерії та біотехнологій. У таких умовах педагог повинен володіти навичками стилістично коректного міждисциплінарного мовлення, що передбачає узгодження термінології, логічну послідовність викладу та доступність пояснень.

Формування і розвиток стилістичної компетентності сприяє формуванню у здобувачів освіти цілісного бачення професійної діяльності, розвитку в них умінь аналізувати наукові тексти, створювати власні усні й письмові висловлювання відповідно до вимог академічного та професійного середовища. Таким чином, викладач виступає мовленнєвим зразком для майбутніх фахівців аграрної галузі.

Особливого значення стилістична компетентність набуває в контексті *педагогічного мовленнєвого ети-*

кету. Майбутній педагог має володіти культурою мовлення, дотримуватися норм мовленнєвої етики, уникати стилістичних помилок, шаблонності, надмірної термінологічності або, навпаки, необґрунтованої спрощеності.

Оскільки стилістична компетентність є важливою складовою професійної мовної культури педагога, то передбачає вміння *доречно добирати мовленнєві засоби* залежно від ситуації спілкування, комунікативної мети, адресата та педагогічного контексту. У межах педагогічної діяльності стилістична компетентність тісно пов'язана з *мовленнєвим етикетом*, оскільки саме через мовлення викладач формує атмосферу взаємоповаги, довіри та психологічного комфорту в освітньому процесі.

Педагогічний мовленнєвий етикет – це система усталених мовленнєвих норм, формул ввічливості та правил комунікативної поведінки, яких педагог дотримується у спілкуванні з учнями та студентами, колегами та батьками (Греліх, 2012). Стилiстична компетентність забезпечує *гнучкість і доречність* використання цих норм у різних ситуаціях навчально-виховного процесу.

Зокрема, педагог має вміти:

- коректно поєднувати *офіційно-діловий, науковий та розмовний стилі*;
- адаптувати мовлення до *вікових, психологічних та індивідуальних особливостей учнів*;
- уникати мовленнєвих штамтів, грубості, фамільярності чи надмірної сухості;
- обирати інтонацію, лексику й синтаксичні конструкції, що сприяють *позитивному педагогічному впливу* (Зязюн, 2004).

Основні ознаки стилістично компетентного педагогічного мовлення:

До ключових ознак стилістичної компетентності вчителя в контексті мовленнєвого етикету належать:

- *доречність* – відповідність мовлення конкретній ситуації спілкування;
- *етичність* – дотримання норм педагогічної моралі та поваги до особистості учня;
- *виразність* – використання інтонаційних і стилістичних засобів для підсилення педагогічного впливу;
- *зрозумілість і доступність* – чітке й логічне викладення думок;
- *толерантність* – уникання дискримінаційних, принизливих або агресивних мовленнєвих форм.

Стилiстично грамотне й етично виважене мовлення сприяє формуванню *професійного авторитету педагога*. Студенти сприймають викладача не лише як носія знань, а як зразок культури мовлення та соціальної поведінки.

Завдяки стилістичній компетентності педагог:

- створює сприятливий психологічний клімат в аудиторії під час занять;

- запобігає конфліктним ситуаціям;
- стимулює мовленнєвий і особистісний розвиток учнів і студентів;
- формує у здобувачів освіти навички культурного спілкування.

Стилiстична компетентність у контексті педагогічного мовленнєвого етикету є необхідною умовою ефективної професійної діяльності викладача. Вона забезпечує гармонійне поєднання мовленнєвої правильності, етичної доцільності та комунікативної ефективності, сприяючи успішній реалізації навчально-виховних завдань та формуванню мовленнєвої культури студентів.

Формування стилістичної компетентності в закладах вищої педагогічної освіти здійснюється через:

- вивчення курсів сучасної української / іноземної мови, стилістики, культури мовлення;
- аналіз текстів різних стилів і жанрів;
- виконання творчих і комунікативних завдань;
- моделювання педагогічних ситуацій;
- розвиток навичок усного та писемного професійного мовлення.

Водночас стилістична компетентність є важливим чинником формування професійного іміджу педагога і в структурі іміджу відіграє колосальну роль. Адже рівень стилістичної компетентності безпосередньо впливає на професійний імідж викладача закладу вищої освіти. Чітке, логічне, стилістично виважене мовлення сприяє формуванню довіри з боку здобувачів освіти, підвищує авторитет педагога та ефективність педагогічного впливу (Бондар, 2016).

Адже в сучасному освітньому просторі професійний імідж педагога розглядається як цілісна соціально-професійна характеристика, що формується на основі його фахової підготовки, особистісних якостей, культури мовлення та стилю професійної взаємодії.

Однією з ключових складових професійного іміджу виступає стилістична компетентність, що визначає рівень мовленнєвої культури педагога та ефективність його комунікативного впливу в освітньому середовищі.

Рівень опанування стилістично вмотивованим мовленням безпосередньо впливає на сприйняття викладача в освітньому середовищі, сприяє встановленню довірливих взаємин зі здобувачами освіти, підвищенню педагогічного авторитету та результативності педагогічного впливу.

Стилiстична компетентність педагога виявляється у здатності свідомо, нормативно й доцільно добирати мовленнєві засоби відповідно до мети педагогічного спілкування, його змісту, адресата та ситуації. Вона забезпечує гармонійне поєднання змістової точності, логічності, доречності та виразності мовлення, що безпосередньо впливає на сприйняття педагога здобувачами освіти, колегами та професійною спільнотою загалом.

У контексті професійного іміджу стилістична компетентність виконує *репрезентативну функцію*, адже мовлення педагога є одним із перших і найбільш стійких показників його професіоналізму. Чітке, логічно структуроване, стилістично виважене мовлення формує у здобувачів освіти уявлення про високий рівень фахової підготовки викладача, його педагогічну культуру та організаторські здібності. Навпаки, стилістичні помилки, невиправдана термінологічна перенасиченість або мовленнєва недбалість можуть негативно позначатися на професійному іміджі педагога, знижуючи рівень довіри до нього.

Важливою складовою стилістичної компетентності як елементу професійного іміджу є *уміння варіювати мовлення залежно від педагогічної ролі*. Педагог у своїй діяльності виступає водночас викладачем, наставником, керівником навчальної групи, організатором освітнього процесу та учасником науково-професійної комунікації. Кожна з цих ролей вимагає відповідного стилістичного оформлення мовлення: від науково точного й термінологічно виваженого – до доступного, мотивувального та діалогічного (Різник & Різник, 2017).

Стилістична компетентність також тісно пов'язана з *педагогічною етикою та мовленнєвим етикетом*, що є важливими складниками професійного іміджу. Коректність висловлювань, дотримання норм академічного спілкування, толерантність, повага до співрозмовника та уникнення мовленнєвої агресії формують позитивний імідж педагога як культурного, відповідального й етично зрілого фахівця.

Особливого значення стилістична компетентність набуває в умовах *міждисциплінарної та професійно орієнтованої освіти*, зокрема в аграрній галузі. Педагог повинен уміти адаптувати складну фахову інформацію до рівня підготовки здобувачів освіти, поєднувати науковий стиль із елементами пояснювального та навчально-розмовного мовлення. Така стилістична гнучкість сприяє формуванню позитивного професійного іміджу викладача як компетентного й доступного наставника.

Таким чином, стилістична компетентність виступає не лише інструментом ефективної педагогічної комунікації, а й *стратегічним чинником формування професійного іміджу педагога*. Вона забезпечує авторитет викладача, підвищує рівень довіри до нього, сприяє створенню сприятливого освітнього середовища та утвердженню позитивного образу педагога в сучасному закладі освіти.

Стилістична компетентність розглядається в контексті міждисциплінарної підготовки як необхідна умова ефективної професійної діяльності педагога. Аграрна освіта має виразно міждисциплінарний характер, оскільки інтегрує знання з агрономії, тваринництва, екології, економіки, менеджменту, інженерії та біотехнологій. У таких умовах від викладача ви-

магається володіння навичками стилістично нормативного міждисциплінарного мовлення, що передбачає узгоджене використання фахової термінології, логічну структурованість викладу та забезпечення доступності навчального матеріалу для здобувачів освіти.

Сформована стилістична компетентність сприяє розвитку в здобувачів освіти цілісного уявлення про майбутню професійну діяльність, формуванню вмінь аналізувати наукові тексти, а також продукувати власні усні й письмові висловлювання відповідно до норм академічного та професійного дискурсу. У цьому контексті викладач виступає взірцем мовленнєвої культури для майбутніх фахівців аграрної галузі.

У закладах вищої освіти аграрної галузі, де значна увага приділяється практичній підготовці, уміння викладача пояснювати складні технологічні процеси зрозумілою, стилістично коректною мовою є показником його професіоналізму. Таким чином, стилістична компетентність виконує не лише комунікативну, а й іміджеву та виховну функції.

Результати дослідження. Стилістична компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності педагога та важливим чинником ефективності його професійної діяльності. Вона охоплює знання стилістичних норм сучасної української/іноземної літературної мови, уміння добирати мовленнєві засоби відповідно до комунікативної ситуації, мети та адресата спілкування, а також навички свідомого й доречного використання різних функціональних стилів мовлення в освітньому процесі.

Стилістична компетентність є необхідною умовою професійного становлення майбутнього педагога, адже вона забезпечує адекватність, виразність, мовленнєву точність, доречність і педагогічну доцільність мовлення під час педагогічного спілкування, сприяє підвищенню якості освітнього процесу, професійного іміджу викладача та формуванню позитивного мовного середовища в закладі освіти.

Особливе значення стилістична компетентність має в контексті професійної діяльності педагога, адже саме мовлення є основним інструментом його впливу на студентів. Уміння коректно, логічно, виразно й емоційно виважено формулювати думки сприяє ефективній організації навчальної діяльності, формуванню мотивації до навчання, розвитку критичного мислення та мовної культури здобувачів освіти. Крім того, стилістично грамотне мовлення педагога є важливим чинником формування його професійного іміджу, авторитету та довіри з боку учнів, студентів, колег і батьків.

Формування стилістичної компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти потребує системного підходу, методичної цілеспрямованості та тісної інтеграції з фаховою підготовкою. Важливу роль у цьому процесі відіграють дисципліни

мовознавчого циклу, практичні заняття з культури мовлення, стилістики, риторики, а також педагогічна практика, під час якої студенти мають змогу застосовувати здобуті знання в реальних комунікативних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні науково обґрунтованих методик діагностики рівнів стилістичної компетентності майбутніх педагогів, визначенні ефективних педагогічних умов її формування та експериментальній перевірці результативності відповідних освітніх технологій.

Конфлікт інтересів

Автор не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бондар, О. І. (2016). *Культура професійного мовлення педагога*. Основа.
- Гвоздецька, Ю. В., & Філімонова, І. А. (2018). Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій у процесі фахової підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. праць. Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, Том 2(60), 196–199.
- Греліх, О. (2012). *Мовленнєвий етикет як складова іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу*.
- Зязюн, І. А. (2004). *Педагогічна майстерність: проблеми теорії і практики*. Вища школа.
- Кремень, В. Г. (2008). *Філософія освіти XXI століття*. Грамота.
- Мацько, Л. І. (2011). *Стилістика української мови*. Вища школа.
- Оськіна, Н. (2020). Структура когнітивного компонента стилістичної компетентності майбутніх філологів-сінтологів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 32(2), 89–93.
- Пасинок, В. Г. (2015). *Комунікативна компетентність майбутнього вчителя*. Університетська книга.
- Різник, В. В., & Різник Н. А. (2017). Технологічні аспекти формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до професійної діяльності. *Теоретична і дидактична філологія*, 24, 155–165.
- Савченко, О. Я. (2013). *Дидактика вищої школи*. Либідь.
- Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Довкілля-К.
- Ульянова, В. С. (2015). Сутність і структура професійної компетентності майбутніх учителів художньої культури та майбутніх учителів музичного мистецтва, етики й естетики в теорії педагогічної думки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 41, 465–474.

REFERENCES

- Bondar, O. I. (2016). *Kultura profesiinoho movlennia pedahoha*. Osнова.
- Hvozdetska, Yu. V., & Filimonova, I. A. (2018). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv u haluzi kharchovykh tekhnolohii u protsesi fakhovoi pidhotovky. *Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Serii 05. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats. Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, Tom 2(60), 196–199.
- Hrelikh, O. (2012). *Movlennieviy etyket yak skladova imidzhu maibutnoho vykladacha vyshchoho navchalnogo zakladu*.
- Ziazun, I. A. (2004). *Pedahohichna maisternist: problemy teorii i praktyky*. Vyshcha shkola.
- Kremen, V. H. (2008). *Filosofia osvity KhKhI stolittia*. Hramota.
- Matsko, L. I. (2011). *Stylistyka ukrainskoi movy*. Vyshcha shkola.
- Oskina, N. (2020). *Struktura kohnityvnoho komponenta stylistychnoi kompetentnosti maibutnix filolohiv-synolohiv*. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka, 32(2), 89–93.
- Pasynok, V. H. (2015). *Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia*. Universytetska knyha.
- Riznyk, V. V., & Riznyk N. A. (2017). *Tekhnolohichni aspekty formuvannia hotovnosti maibutnix pedahohiv profesiinoho navchannia do profesiinoi diialnosti*. Teoretychna i dydaktychna filolohiia, 24, 155–165.
- Savchenko, O. Ya. (2013). *Dydaktyka vyshchoi shkoly*. Lybid.
- Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy*. Dovkillia-K.
- Ulianova, V. S. (2015). *Sutnist i struktura profesiinoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv khudozhnoi kultury ta maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva, etyky y estetky v teorii pedahohichnoi dumky*. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh, 41, 465–474.

Дата надходження до редакції 27.10.2025 р.

Ухвалено до друку 17.11.2025 р.

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)